

Forord – hvorfor denne bog?

Byggeriets bidrag til det danske velfærdssamfund står over for komplekse udfordringer, som kalder på et udstrakt samarbejde mellem erhverv, bygherrer, forskning og myndigheder. Det gælder udvikling af et bæredygtigt byggeri, omlægning af energikilder, reduktion af CO₂ efter Paris-aftalen 2015 og folketingsbeslutningen om 70 % reduktion i Danmark i 2030, sikring mod klimaændringer, forbedring af sikkerhed og sundhed på byggepladserne, udnyttelse af ny teknologi, sikre forsyningskæder, disruption samt globalisering af markedsstrukturer.

Fremover skal ideer i stadigt højere grad kunne udvikles på tværs af byggeriets opsplittede struktur – inden for en integreret systemisk ramme. Her bliver syntesen af faglige discipliner, viden om udførelse, brugerønsker, driften af den færdige bygning, fremtidens værdier, socialt ansvar og samarbejde mellem aktørinteresser afgørende for omstillingsprocessernes succes og forankring.

I forbindelse med disse komplekse udfordringer vil bygherrerne få en central rolle som partnere i nye initiativer og som beslutningstagere i det enkelte byggeri.

Nye radikale innovationer skal kunne grundlægges og optimeres gennem samarbejdsdrevet organisering, hvor partnere – bygherrer, virksomheder, forskning og myndigheder – etablerer et integreret samarbejde baseret på udvalgte kompetencer. Herved kan skabes resultater, der kan forankres, har legitimitet og kan finde vej til praksis og danne grundlag for internationalt samarbejde.

Det politiske bidrag bliver centralt, dels gennem skabelse af rammevilkårene for udviklingsarbejdet, dels ved formidling og i nødvendigt omfang regelbaseret implementering af resultater.

I et nyere historisk perspektiv var udviklingen af det industrialiserede byggeri faktisk baseret på et udstrakt samarbejde mellem byg-

herrer, byggeriets parter, forskningen og myndigheder på baggrund af politiske ønsker. Det var en erklæret målsætning, at der skulle udvikles processer og produkter, der kunne produceres industrielt, parallelt med det projektspecifikke ønske om at skabe individuelle bygninger.

Samarbejde om innovation, der udvikles i projektorganiserede byggerier, er således ikke af ny dato. Det foregik i årene efter industrialiseringen i form af forsøgsbyggerier – ofte kaldt udviklingsbyggerier eller udviklingskvotebyggerier. I denne bog betegnes sådanne processer som *innovation i frirum*. Årene blev præget af en stor mangfoldighed i udviklingstemaer, men med de relativt største succeser inden for innovation af byggeriets processer.

Det er imidlertid også velkendt, at denne form for projektorganiseret udvikling ikke ubetinget fungerer godt.

Formålet med denne bog er derfor at beskrive og lære af erfaringerne med det udviklingsmæssige samspil mellem parterne i byggeriet fra 1970 og frem til 2000'erne. Fokus ligger på byggeriets værdikæde, og den røde tråd vil indkredse de væsentligste tiltag på områder som boligformer, bæredygtighed, energi, kvalitet, ressourceforbrug, byggesystemer, produktivitet og samarbejde.

Bogens udlægning af disse historiske erfaringer skal præsentere den fælles baggrund for forståelse af dagens situation og hermed gøre byggeerhvervet bedre rustet til at møde fremtidige udfordringer.

Planen med bogen har således været at kortlægge udviklingen i de innovative drivkræfter i en samarbejdsdrevet udvikling igennem 40 år frem til omkring 2010 med det sigte at nyttiggøre denne viden i arbejdet med de fremtidige indsatsområder.

Med afsæt i de historiske erfaringer er det et hovedsynspunkt i bogen, at innovation bedst kan optimeres i frirum, hvor partnerne i samarbejde og samspil udvikler, afprøver og evaluerer nye ideer og forslag. I frirummet kan der i nødvendigt omfang dispenseres fra gældende regler for at fremme udviklingsarbejdet, ligesom samarbejdsprocesserne kan forankres i nye utraditionelle former for projektrelationer.

For at understøtte dette synspunkt er hensigten at

- skabe en oversigt over udviklingen i skiftende regerings byggepolitik og samspillet mellem erhverv, bygherrer, forskning og myndigheder, som det blev udfoldet i frirum inden for de politiske rammer – såvel emnemæssigt som organisatorisk
- give indblik i væsentlige politiske initiativer for at udvikle innovative løsninger og ændre praksis samt at bidrage til vurderingen af resultaterne af samspillet
- samle erfaringer om systemisk udviklingsarbejde og pege på anbefalinger, hvad angår 1) samspillet mellem erhverv, bygherrer, forskning, myndigheder og det politiske niveau og 2) procesforløb og styring i fremtidige helhedsorienterede udviklingsprojekter.

Det har dog ikke været vores ambition at give en komplet fremstilling af 40 års innovation i byggeriet – der vil som understreget blive fokuseret på den form for innovation og udvikling, som skabes gennem samarbejde i frirum. Spiren til et sådant samarbejde, som bredt omtales som forsøgsbyggeri, blev lagt i loven om oprettelse af Byggeriets Udviklingsråd (BUR) i 1971. Rådet formulerede i 1974 rammerne for en systemisk udviklingsindsats, som fik en solid forankring i det danske byggeerhverv frem til rådets nedlæggelse i 2001.

Bogens cases med beskrivelser og analyser er baseret på historiske data, som de fremgår af skriftlige kilder. Behandlingen af informationer er undervejs relateret til en gennemgående systemteoretisk forståelsesramme, som er sammenfattet i et separat afsnit. Men det skal understreges, at det ikke har været hensigten at skrive en forskningspublikation.

Derimod er målet at formidle en alment tilgængelig beskrivelse af byggeriets udvikling, som den foregik inden for rammerne af politisk iscenesatte samarbejdsprojekter gennem en vigtig samfundsmæssig tidsepoke. En epoke, som gennem overgangen fra industrialisering til postmoderne mangfoldighed repræsenterer væsentlige brikker til besvarelse af spørgsmålet: Hvordan kan de samfundsmæssige udfordringer håndteres gennem skabelse af frirum for udvikling i byggeriet?